

Výzkumný návrh – Markéta Holíková, 392 303

- 1) Téma, problém otázka, úvod a cíle výzkumu. Formulujte téma, problém, otázku svého výzkumu. Napište úvod (nejméně 1 odstavec), v němž představíte téma, vysvětlíte, co chcete zkoumat a proč je to zajímavé (přínosné). V dalším odstavci formulujte cíle vašeho výzkumu. **(4 body v hodnocení projektu)**

Téma: Rozvoj dětí od dvou let ve skupině

Výzkumný problém: Specifika rozvoje dítěte se zaměřením na řečovou výchovu v zařízeních předcházejících předškolní péči (jesle, „miniškoly“ a další zařízení.).

Po několikaletých zkušenostech z praxe vím, že je zpracováno velmi málo odborné literatury zaměřující se na toto téma. Systém výchovy dvouletých dětí ve skupině není jednotný, ani zcela legislativně ošetřený. Neexistují metodické plány typu rámcového vzdělávacího programu, jako v dalších stupních českého školství. Péče o děti do tří let je v našem státě v kompetenci resortu zdravotnictví a tudíž zdravotnických pracovníků (jesle). V posledních letech vzniká mnoho různých soukromých zařízení, která se v různé míře aktivně zapojují do výchovy dítěte tvorbou rozvíjejících programů. Kolegové z řad pedagogů se v praxi potýkají s nedostatkem informací, programy pro své lekce tvoří intuitivně a čerpají poznatky především z publikací o vývoji dítěte od 1 do 3 let. Vzhledem k tomu, že je většina zkoumaných zařízení soukromých, je mezi nimi rivalita. Proto bude přínosné poskytnout zpětnou vazbu (nejen) zainteresovaným osobám s možností porovnat výsledky výzkumu s dalšími zařízeními. (Na základě výsledků výzkumu bude poskytnuto pedagogům vodítko - uvedením ukázkových materiálů, které budou obsahovat přípravy několika lekcí – využitelné v edukačním procesu v této formě péče o děti.)

Cílem výzkumu je zjistit, jaká je náplň výchovného působení ve vybraných zařízeních (předcházejících institucionálnímu vzdělávání), porovnat přístupy ve vybraných zařízeních – v jeslích, „miniškole“ a mateřském centru (s rozvíjícím programem pro děti bez rodičů). Zjistit, zda pedagogové zařazují činnosti podporující zdravý vývoj řeči. A také zjistit zkušenosti pedagogů s dostupností literatury a odborných kurzů.

- 2) Hlavní výzkumná otázka (1) a vedlejší výzkumné otázky (maximálně 5). **(5 bodů v hodnocení projektu)**

Hlavní výzkumná otázka:

- *Jak probíhá výchova dítěte ve skupině dětí od dvou let?*

Vedlejší výzkumné otázky:

- *Na které oblasti vývoje je kladen největší důraz?*
- *Jak je rozvíjena řeč v těchto skupinách?*
- *Odkud čerpají pedagogové potřebné informace k samostudiu?*

- 3) Uvedte, zda jste si vybrali kvalitativní nebo kvantitativní výzkumnou strategii a proč jste se tak rozhodli. Nestačí napsat, že vám daná strategie připadá vhodnější – zdůvodněte, proč je vhodnější s ohledem na vaše téma. (souvislý text, 1 odstavec). **(3 body v hodnocení projektu)**

Pro svůj výzkum jsem si vybrala kvalitativní výzkumnou strategii, a to zejména protože chci usilovat o podrobnější studium situace na malém vzorku – v konkrétních vybraných zařízeních. Tato strategie je také vhodnější vzhledem k tomu, že na zvolené téma neexistují teorie a je obtížné definovat proměnné.

4) Návrh metody sběru dat, představa o počtu a kontaktování výzkumných jednotek. Jak budete sbírat data? Z čeho budete ve výzkumu vycházet? Jak kontaktujete a vyberete zkoumané jednotky? Souvislý text. **(4 body v hodnocení projektu)**

Jak jsem již uvedla, chtěla bych svůj výzkum postavit na zúčastněném pozorování. Hlavní část pozorování se bude odehrávat v zařízení Miniškolka Maceška (projekt s podtitulem rozvíjecí program pro děti od dvou let), jehož jsem zaměstnancem. Toto zařízení spadá pod volnočasové centrum Lužánky a zahrnuje téměř dvacet poboček, tři z nich jsem již kontaktovala a se spoluprací souhlasí. V případě potřeby mám vazbu i na další pobočky a spolupráce by neměla být problémem. Pro porovnání mám dále v plánu oslovit soukromé Jesličky Žirafka a také státní jesle v městě Brně. Na obě tato zařízení mám kontakt a doporučení. Tímto by měly být zastoupeny všechny druhy výchovné péče dětí ve věku dvou let. Další metodou bude i několik rozhovorů s pedagogy jednotlivých zařízení, kteří dopředu souhlasili. Rozhovory budou polostrukturované a půjde v nich zejména o to, zjistit, jakým způsobem se pedagogové připravují jednotlivé lekce, zda čerpají z odborné literatury/kurzů a jak jsou pro ně dostupné. Další sběr dat proběhne metodami využívanými v akčním výzkumu (zúčastněné pozorování, uvedení technik do praxe, monitorování, reflexe atd.). Jelikož již čtvrtým rokem učím v Miniškolce Maceška, mám vytvořené materiály k výuce, ráda bych je (i vzhledem k návaznosti na studium logopedie) inovovala směrem ke zlepšení metod rozvoje řeči a celkového pozitivního vývoje dítěte.

5) Úryvek z připravovaného nástroje sběru dat - scénář rozhovoru, plán pozorování atd. **(4 body v hodnocení projektu)**

Plán pozorování v miniškolce Maceška

Pozorování bude prováděno od začátku školního roku vždy dvakrát týdně, 4 hodiny denně (počet návštěv v zařízení bude upravován v průběhu podle potřeb výzkumu). Pozorování bude zúčastněné a přímé. V zařízeních budu vystupovat jako jedna z učitelek, ale pozorování bude otevřené (děti jsou malé, nebudou mě vnímat jako pozorovatele, zkrleslit může pouze chování pedagoga). Budu se účastnit všech probíhajících aktivit. Stežejní pro pozorování bude 45 minut řízeného rozvíjecího programu (z této části budou pořizovány nahrávky, ostatní činnosti budou zaznamenány formou terénních poznámek). Pozorovat budu paní učitelku (volba strategie učení, motivace apod.), volbu a strukturu programu (je pozorovatelná cílená volba činností rozvíjecích komunikační schopnosti, pozornost, sluchovou paměť, motorická cvičení – hrubá, jemná motorika, psychomotorické hry apod.). A v poslední řadě reakce dětí, zapojení do programu a další.

6) Zamyšlení se nad možnými praktickými a etickými problémy při výzkumu (minimálně 1 odstavec) Jaké praktické a etické problémy budete ve výzkumu pravděpodobně řešit? Jak? Souvislý text. **(3 body v hodnocení projektu)**

Jelikož bude pozorování otevřené, měli by s ním všichni účastníci souhlasit a nemělo by tedy dojít k žádným etickým problémům. Před zahájením pozorování bude potřeba seznámit rodiče dětí o průběhu výzkumu a požádat je o souhlas. Rodiče jsou choulostiví na citlivé údaje svých dětí. K výzkumu však nebudou potřebovat žádná konkrétní osobní data. Rodičům každého dítěte dám informační list o výzkumu a dokument k podpisu souhlasu o zaznamenávání dat v průběhu výuky. Praktickým problémem by mohlo být nenaplnění kapacity některých zařízení, v tomto případě mám možnost oslovit na začátku školního roku další zařízení. Jiné problémy zatím nepředpokládám.

7) Záznam z prvního realizovaného rozhovoru/pozorování/analýzy dokumentu atd. spolu s terénními poznámkami (jasně od sebe oddělte případný záznam – např. přepis rozhovoru a terénní poznámky, které vytvoříte). **VOLBA KVALITATIVNÍHO VÝZKUMU PŘEDPOKLÁDÁ PROVEDENÍ PRVNÍHO POZOROVÁNÍ/ROZHOVORU ATD. JIŽ BĚHEM PŘÍPRAVY PROJEKTU.** Pokud nelze realizovat (ještě nemáte zajištěný vstup do terénu atd.), udělejte rozhovor – nebo proveďte pozorování (a terénní poznámky) s někým, kdo vám pro výzkum může poskytnout informace (důležitý informátor, představitel zkoumané instituce, rodič zkoumaného dítěte atd.) a vysvětlete v projektu tuto volbu. **(6 bodů v hodnocení projektu)**

První pozorování

- *proběhlo 7. 5. 2015*
- *Miniškolka Maceška.*
- *Zaznamenána pouze část organizovaného programu = lekce (dopolední řízený program trvající kolem 45 min.)*
- *Vedení programu – paní učitelka - lektorka č. 1*
- *Počet dětí ve třídě: 11*

Průběh lekce – terénní poznámky

Děti jsou svolány zvukem rolničky na barevné polštářky na zemi v kruhu. Poté, co se usadí, sedá si i lektorka se zvonícím maňáskem. Maňásek (jménem Zvonílek) slouží k rituálnímu přivítání dětí. Lektorka se společně s dětmi vítá prostřednictvím říkadla:

Dobry den, dobry den, dneska zlobit nebudem. Do Macešky přijdeme, hrát si tady budeme.

Všechny děti básničku znají, ukazují určené pohyby a lektorce přizvukují. Lektorka imituje hlas maňáska a vítá postupně každé dítě a ptá se, jak se jmenuje. Každé dítě řekne jméno a podá Zvonílkovi pravou ruku. Některé děti ruku nepodají, vyhýbají se kontaktu s maňáskem.

Lektorka pomocí maňáska představuje dětem téma lekce (Zvonílek potkal na zahrádce včelku a pozval ji za dětmi) – bude jím povídání a cvičení motivované včelou (a lučnými zvířaty obecně – program tohoto týdne). Lektorka se ptá, zda děti ví, proč včela létá z kytky na kytku. Dvě z dětí odpovídají, že sbírá med. Lektorka se dále ptá, k čemu se med využívá a k čemu je ještě včela užitečná. Jedno z dětí odpoví, že na rohlík. Lektorka zopakuje celou větou: „Ano, med se maže na rohlík s máslem.“ Lektorka dále napovídá dětem a vytahuje z košíku svíčku z vosku a vysvětluje, z čeho se vyrábí. Děti si postupně ke svíčce z včelího vosku čichají.

Jedno z dětí se zvedá a odběhne k hračkám, lektorka jej zcela s klidem zavolá, dítě si sedne zpět na svůj polštář. Lektorka postupně ukazuje zalaminované obrázky včely, včelího úlu, rozkvetlého stromu a vysvětluje, jaký další má včela užitek. Některé z dětí již ztrácejí pozornost. Lektorka pokládá otázky konkrétním dětem, aby si ji získala zpět.

Poté lektorka vytáhne knihu a z ní přečte básničku o včele a ukáže dětem obrázky. Poté dá pokyn, aby se děti postavily, a předvede cviky, které budou během básničky dělat (včela – mávají rukama jako křídélky, žába, skáčou na místě atd.). Tři děti si nestoupily, na opakovanou výzvu lektorky nereagovaly (výzva byla položena motivačně: „Kluci, schválně jestli také umíte mávat křídélky, jako včelka?“). Lektorka neprojeví zájem nespokojenosti. Dvakrát básničku zopakuje. Poté děti usadí. Děti jsou mírně rozrušené, lektorka brzy zachytí jejich pozornost tajuplným hlasem – říká, že dětem donesla „hádací knihu“, kterou podle reakce děti znají a vítají. Lektorka také vytahuje desku s modrou a zelenou plochou. Popisuje dětem, že modré je nebe a zelená je tráva. Také na zem rozprostře zalaminované a vystřižené obrázky lučných zvířat a vysvětlí dětem, že pokud budou dobře poslouchat a uhodnou, o kom bude lektorka číst, mohou nalepit dané zvířátko na louku nebo na nebe. Pro děti to bylo nejspíše moc nejasných pokynů, protože ihned začnou zvířátka rozebírat a přikládat na

desku. Lektorka se mírně rozčílí, zvedne hlas, napomene děti, že mají počkat, až přečte básničku a vezme dětem obrázky a položí zpět na zem.

Poté čte jednotlivé básničky z knihy. Básničky jsou ze 4 veršů, poslední slovo je vynechané (název zvířete), rýmuje se s koncem předchozího verše. Děti poslouchají, ale neuhodnou, lektorka čte podruhé a lehce napoví, na to už zareagovalo více dětí a slovo BERUŠKA dořekly. Lektorka vybere jedno z dětí, nalepí na obrázek lepící gumu a dítě rozhodně, kam obrázek umístí. Toto proběhne přibližně osmkrát. Průběh je narušen odchodem dítěte na záchod (ve třídě jsou pro tyto případy lektorky dvě, dnes jsem já druhou z nich, proto o malou část programu přicházím...cca tři básničky). Děti jsou čím dál více nepozorné a tak lektorka ukončuje část „v sedě“.

Poté rozdá dětem tvrdé barevné květiny (zalaminovaný papír). Řekne dětem, že se třída změnila na louku a my že jsme včelky. Každá včelka si musí umístit svoji kytičku na nějaké místo ve třídě. Lektorka motivuje děti, že se musí pořádně procvičit, než vylétnou na sběr medu. Děti stojí na svých květinách a opakuji jednoduché motorické cviky po lektorce. Poté jde lektorka k přehrávači pustit potřebnou písničku. Děti jsou lehce roz dováděné, běhají po třídě. Hází kytkami. Po spuštění písničky začínají děti běhat. Lektorka si uvědomí, že nevysvětlila, co mají děti dělat a proto píseň zastavuje a snaží se děti uklidnit. Musím jí s tím pomoci, protože jsou děti v plném zápalu vlastní činnosti. Poté, co se nám to povede, vysvětlí lektorka, že jsme všichni včelky a létáme po louce, jakmile se hudba zastaví, sedneme si na kytičky, budeme sbírat med a počkáme, až hudba opět začne hrát. Tato hra děti velmi baví, vypadají, že se potřebují pořádně vyběhat. Občas některé z nich běhá dál po zastavení písničky, učitelka na něj nejdříve zavolá, pokud to nepomůže, jde k němu a zastaví ho a postaví na květinu. Další činností je hra na medvědy a včelky. Lektorka zahraje na flétnu nejvyšší tón a řekne dětem, že je to bručení medvědů, kteří běhají po louce, nejhlubší tón potom jsou medvědi. Předvede dětem, jak se pohybují medvědi a jak při tom bručí. Poté jim dá instrukci, že pokud uslyší vyšší tón (zahraje ho, aby si ho zapamatovaly), budou létat po třídě, jako včelky, pokud hlubší (zahraje), budou předvádět medvědy. Poté hraje a střídá zvuky. Děti nemají problém se sluchovou diferenciací (nebo opakuji po starších dětech). Dále lektorka rozhází po zemi papírové kytičky, děti mají za úkol sbírat je podle do košíku (jako med), vždy podle instrukce učitelky – vždy jen jednu z barev (zraková diferenciacie, jemná, hrubá motorika). V závěru lekce pouští lektorka píseň *Beruško, půjč mi jednu tečku*, kterou již znají, opakuji po lektorce jednoduchý taneček. Tři chlapi neukazují, běhají po třídě. Lektorka je nechává.

Činnost je ukončena rituální básničkou, která se týká umývání rukou před svačinou, děti ukazují a přizvukují.

8) Námět k modifikaci výzkumného návrhu na základě předchozího bodu. Jak byste na základě prvních zkušeností z terénu upravili plán výzkumu? Souvislý text. **(4 body v hodnocení projektu)**

Předpokládala jsem, že nebude problém, abych byla jednou ze dvou lektorek během pozorování (v miniškolce jsou vždy dvě lektorky). Zjistila jsem, že zápis terénních poznámek je náročný a nezvládám během něj hlavní lektorce plně asistovat (uklidňování dětí, odchody na záchod, obouvání rozepnutých bot, utírání nosů apod.) Průběh lekce tím byl lehce narušen. Proto se v dalších pozorováních budu stále účastnit aktivně ale jako třetí lektorka. Pokud to nebude možné, zajistím videozáznam. Také jsem si uvědomila, že zpracování těchto pozorování bude náročnější, než jsem předpokládala (první pozorování mě uvedlo do reality). Proto budu uvažovat, zda jsou všechny vytyčené cíle splnitelné a možná je budu v průběhu upravovat. Pozorování ve státních jeslích a miniškolce chci zcela určitě provést v plánované podobě, stejně tak rozhovory s lektorkami.

9) Seznam relevantní literatury (minimálně 10 položek, dvě z toho zahraniční) dle citační normy jednoho z oborových časopisů. Nemusí se jednat o metodologickou literaturu, hledejte zdroje související s vaším projektem tematicky, případně zdroje z příbuzných oblastí, či používajících podobné metody. **(2 body v hodnocení projektu)**

- BYTEŠNÍKOVÁ, Ilona. *Komunikace dětí předškolního věku*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 236 s. ISBN 9788024730080.
- LAZZARI, Simona. *Vývoj dítěte v 1.- 3. roce*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2013, 199 s.
- KUTÁLKOVÁ, Dana. *Vývoj dětské řeči krok za krokem. 2.*, aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2010, 134 s. ISBN 9788024730806.
- KUTÁLKOVÁ, Dana. *Logopedická prevence: průvodce vývojem dětské řeči*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2002, 213 s. ISBN 8071786675.
- KUTÁLKOVÁ, Dana. *Budu správně mluvit: chodíme na logopedii*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, 224 s. ISBN 9788024736877.
- NOVÁK, Alexej. *Vývoj dětské řeči: [fyziologie, jeho poruchy, diagnostika a léčba]*. V Praze: A. Novák, 1999, 178 s.
- KREJČÍKOVÁ, Jarmila a Zuzana KAPROVÁ. *Náměty pro logopedickou prevenci: hrátky se slovíčky pro kluky a pro holčičky-*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 2000, 69 s., [65] s. obr. příl. ISBN 8071686913.
- SCHNEIDEROVÁ, Eva a Marie HANZOVÁ. *Aktivity k rozvíjení vyjadřovacích dovedností u dětí*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2013, 199 s. ISBN 9788026203759.
- POSPÍŠILOVÁ, Zuzana. *Hrajeme si s básničkou*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 148 s. ISBN 9788024717098.
- SVOBODOVÁ, Rut. *Péče o děti do tří let mimo rodinu*. Situace v městě Brně. Praha: Institut postgraduálního vzdělávání ve zdravotnictví. Škola veřejného zdravotnictví, 2007. 31 s.
- GURÁŠOVÁ, Helena. *Výchovná problematika v dětských zařízeních: učební text*. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, 1996, 259 s. 80-7013-212-4
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012, 531 s. ISBN 9788024621531.
- HOOPER, Jeni. *What children need to be happy, confident and successful: step by step positive psychology to help children flourish*. 1st pub. London: Jessica Kingsley, 2012, 176 s. ISBN 9781849052399.
- LIGHTFOOT, Cynthia, Michael COLE a Sheila COLE. *The development of children*. 7th ed., international ed. New York: Worth, 2013. ISBN 9781429243285.
- NILSEN, Barbara Ann. *Week by week: plans for documenting children's development*. 6th ed. Belmont: Wadsworth cengage learning, 2014, xvii, 443 s. ISBN 9781133940920.

Komentář:

I přes množství kritických či dokonce sarkastických komentářů, které jsem napsala, se mi projekt líbí a považuji jej za dobře zpracovaný. Oceňuji provedení prvního pozorování a také „poučení“, které vám to dalo. Rozhodně doporučuji, pokud budete výzkum realizovat, ujasnit a možná zjednodušit hlavní téma, zájem a metodu sběru dat a dát si pozor na to, aby to vše k sobě ladilo a jedno vyplývalo z druhého.